

Nezaposlenost u Hrvatskoj i determinante potražnje za radom

Marinko Škare

Fakultet ekonomije i turizma

“Dr. Mijo Mirković”, Pula

Izvorni znanstveni članak

UDK: 331.5(497.5)

Primljeno: listopad 2000.

Makroekonomska i strukturna neusklađenost što se očituje u proračunskim dugovima i deficitu, podfinanciranim programima mirovinskoga i socijalnog osiguranja, državnim subvencijama neefikasnim poduzećima i suviše kontroliranim, reguliranim tržištima proizvoda i tržišta rada, osnovni su uzročnici signifikantnog rasta nezaposlenosti u razvijenim zemljama OECD-a. U tranzicijskim je zemljama prilikom prijelaza na tržišno gospodarstvo došlo do značajne realokacije ponude rada i radnika iz posmuloga javnog sektora u rizični i neafirmirani privatni sektor. Tako je došlo do značajnog “gašenja” velikog broja radnih mjesta u javnom sektoru upravo zbog loše provedene privatizacije i bezuspješnog pokušaja realokacije tih novih nezaposlenika u privatni sektor, a što nije bilo moguće. Faktori koji određuju potražnju za radom u Hrvatskoj, a time i nezaposlenost, jesu inflacija, odnos kapitala i rada te tečaj valute. Tehnologija i ulaganje u opremu te izvoz do danas (a i danas) nisu imali značajniji utjecaj na potražnju za radom, što je posljedica neotkrivanja i primjene novih tehnologija u proizvodnom procesu te zanemariivanja znanosti tijekom godina od 1960. do 1998. U takvim se okolnostima izvozna orijentacija nije mogla ostvariti bez specijalizacije u određenom segmentu proizvodnje.

Ključne riječi: nezaposlenost, potražnja za radom, Philipsova krivulja, tržište rada, inflacija.

UVODNA RAZMATRANJA

Loša makroekonomska politika i privatizacija, kao i odgađanje provođenja strukturnih reformi u Hrvatskoj, glavni su krivci današnje stope nezaposlenosti od 20%. Prevelik nerazmjer između dinamike zatvaranja radnih mjesta i otvaranja novih radnih mjesta uvjetovan je brzim propadanjem većeg broja velikih poduzeća u javnom sektoru, uz istodoban razvitak privatnog sektora zasnovanoga na uslugama trgovanja a ne na proizvodnji. Nezaposlenost u Hrvatskoj složena je naravi pa su i mehanizmi njezina saniranja složeniji. Procesom privatizacije javni je sektor osiromašen za velik broj radnih mjesta, a rješenje za otpuštene zaposlenike pokušalo se naći u prijevremenom umirovljenju većeg broja radnika. Posljedica takve ekonomske politike ogleđa se u prevelikom broju umirovljenika, čije naknade iziskuju velika financijska sredstva, a Fond mirovinskog i invalidskog osiguranja nema na raspolaganju tolika sredstva da bi riješio njihov problem. U takvim je okolnostima došlo do neodržive ekspanzije javne potrošnje koja se većim dijelom financira kroz oporezivanje podu-

zetnika, uvjetujući previsoke troškove rada čime je onemogućen rast zaposlenosti. Rješenje problema nezaposlenosti može se osigurati samo smanjivanjem troškova rada, čime bi se smanjili granični troškovi zapošljavanja dodatnih radnika. U Hrvatskoj se jedino politika nižih graničnih troškova rada u kratkom roku može pokazati efikasnom u borbi protiv problema nezaposlenosti.

UZROCI NEZAPOSLENOSTI U RAZVIJENIM ZEMLJAMA EUROPE

U posljednjih dvadeset godina došlo je do zamjetnog porasta nezaposlenosti u zemljama OECD-a, ali te pokazatelje ekonomski stručnjaci nisu smatrali nekom prijetnjom. Trend kretanja nezaposlenosti može se podijeliti u dvije osnovne komponente: prvo, *cikličnu* komponentu koja predstavlja osciliranje nezaposlenosti oko prirodne stope nezaposlenosti, što je posljedica promjena u agregatnoj potražnji za radom; drugo, *strukturnu* nezaposlenost koja proizlazi iz promjena u samoj prirodnoj stopi nezaposlenosti kao posljedici promjena u institucijama tržišta rada, migracijskih

kretanja i drugih promjena na tržištu rada. Porast nezaposlenosti u "Euro-zemljama" zasigurno je strukturne prirode, budući da je tijekom razdoblja kada je nezaposlenost naglo eksplodirala inflacija još uvijek bila na stabilnoj razini. Zastupnici teorije prirodne stope nezaposlenosti to potvrđuju dokazima o kretanju nezaposlenosti i inflacije u SAD-u, ali i u Europi gdje je došlo do značajnog rasta nezaposlenosti krajem 80-ih (prosječna stopa 8%), praćene porastom razine cijena (Krugman, 1994.).

Uzroke rasta nezaposlenosti u razvijenim zemljama valja tražiti u institucionalnim i drugim strukturnim promjenama na tržištu rada. Očuvanje visokoga životnog standarda, kojemu zemlje Europe streme, iziskuje velika potrošnja i visoku javnu potrošnju kroz programe pomoći nezaposlenima, te socijalnu pomoć. Oporezivanje koje je potrebno da bi se dostignuta razina životnog standarda i očuvala, potrebna financijska sredstva crpi kroz izdvajanja na plaće te time dodatno fiskalno opterećuje tvrtke i podiže standardnu nadnicu na razinu koju tvrtke ne mogu prihvatiti. Za razliku od socijalne funkcije koju država nastoji osigurati, tržište rada (sa svojim mehanizmima ponude i potražnje) stvara razlike u nadnicama koje za posljedicu imaju porast nejednakosti distribucije nadnica i siromaštva određene grupacije ljudi. Borba između socijalne funkcije države i tržišne nejednakosti distribucije nadnica na tržištu rada iziskuje značajna sredstva koje država osigurava isključivo oporezivanjem. Dokazi o strukturnoj naravi nezaposlenosti u zemljama Europe proizlaze i iz činjenice da je upravo u onim zemljama u kojima je proizvodnost rada niža, niža i stopa ekonomskog rasta i niža stopa nezaposlenosti. Početni porast (impuls) nezaposlenosti posljedica je nefleksibilnosti nadnica na tržištu rada, točnije, neelastičnosti nadnica prema padu proizvodnosti rada. Pad prinosa i profita bio je praćen padom akumulacije kapitala i smanjivanjem udjela čimbenika rada u proizvodnom procesu, što je uvjetovalo značajan rast nezaposlenosti (Blanchard, 1998.). Održavanje visokoga životnog standarda i države blagostanja uzelo je svoj danak kroz povećanje stope nezaposlenosti.

UZROCI NEZAPOSLENOSTI U ZEMLJAMA U TRANZICIJI

Gubitak tržišta, drastičan pad *outputa*, hiperinflacija, troškovi privatizacije i pretvorbe

te nepripremljenost domaćeg tržišta za prodor na inozemno tržište ali i uvoznu konkurenciju, šokovi su koji su tijekom desetljeća tranzicije zasigurno utjecali na kretanje nezaposlenosti u tim zemljama. Osim toga, tranzicijske su zemlje naslijedile i određene karakteristike radne snage i zaposlenih, poput pitanja sigurnog zapošljavanja i sigurnosti posla, skrivene nezaposlenosti, dominacije zaposlenosti u javnom sektoru te visoke jednakosti distribucije dohotka.

Tržišta rada u bivšim socijalističkim zemljama karakteriziralo je nekoliko specifičnosti u odnosu na tržišta rada razvijenih zemalja, među kojima valja izdvojiti:

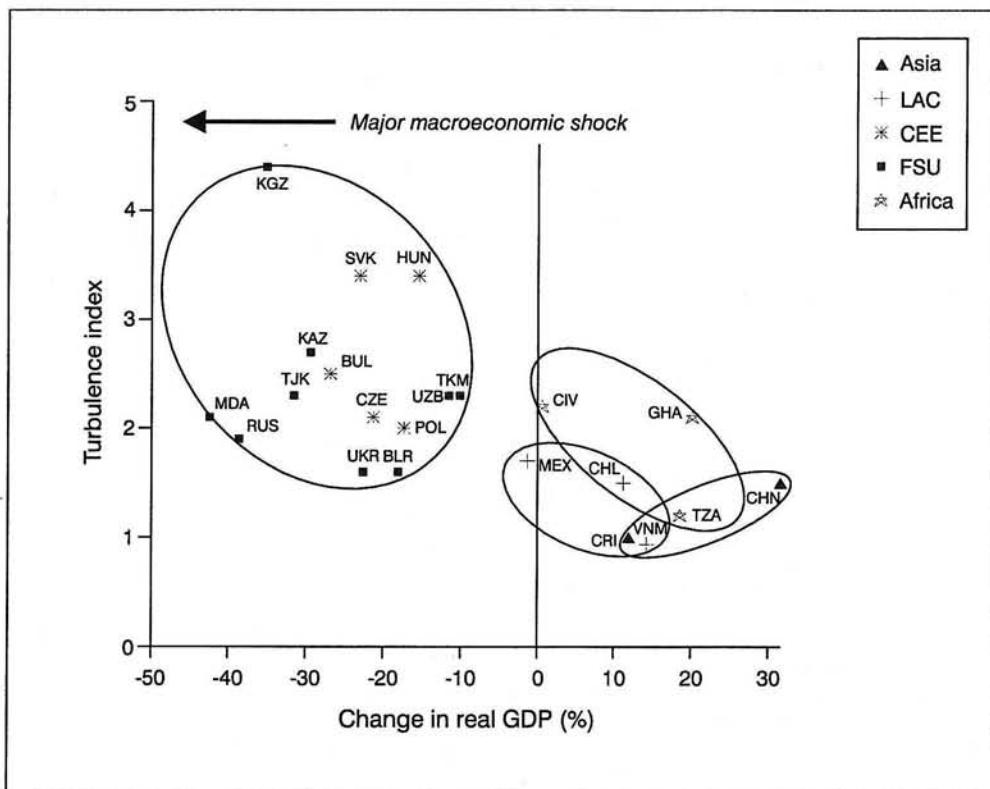
- visoka stopa participacije na tržištu rada, osobito žena, primjerice, u središnjoj i istočnoj Europi stopa participacije žena na tržištu rada krajem 80-ih iznosila je oko 70%, u bivšem SSSR-u 80% i središnjoj Aziji 60%;
- prosječna zaposlenost po poduzeću iznosila je oko 200 ljudi u odnosu na 80 u razvijenim zemljama;
- manje razlike u nadnicama i prihodima;
- visoka sigurnost zaposlenja;
- značajni socijalni transferi nezaposlenima i socijalno ugroženima;
- niske stope siromaštva i jednakost distribucije nadnica (Rutkowski, 1995.).

Posljedice makroekonomskih šokova (liberalizacije cijena, gubitka tržišta i smanjenja obima trgovine i pada *outputa*) vidljive su iz slike 1.

Tranzicijske zemlje Europe i središnje Azije iskusile su značajna previranja nakon ulaska u proces tranzicije, pri čemu intenzitet makroekonomskih promjena ponajbolje oslikava indeks previranja što prikazuje "dinamiku prijelaza" radnih mjesta iz jednoga sektora u drugi u odnosu na rast bruto domaćeg proizvoda. U Hrvatskoj su previranja najviše registrirana u sektoru industrije, gdje je došlo do značajnog pada zaposlenosti u odnosu na sektor trgovine i usluga. Prirodu rastuće nezaposlenosti, specifičnu za Hrvatsku, ponajbolje oslikava kretanje odnosa između stope rasta nezaposlenosti i stope pada zaposlenosti (tablica 1). Odnos između stope rasta nezaposlenosti i pada stope zaposlenosti najviši je upravo u Hrvatskoj – 1,57. To znači da je u Hrvatskoj, u odnosu na druge zemlje u tranziciji, dinamika potražnje za radom iznimno malena. Dinamika rasta nezaposlenosti triput je veća od dinamike pada

Slika 1

Utjecaj makroekonomskog šoka (major macroeconomic shock) u zemljama u tranziciji na realokaciju zaposlenosti

Turbulence index = broj radnika koji su promijenili radno mjesto unutar sektora industrije.

Change in real GDP = stope rasta realnog BDP-a.

Izvor: Prilagođeno prema W. Rutkowski, *Workers in Transition*, 1995.

zaposlenosti. Ovaj pokazatelj ponajbolje oslikava stanje na tržištu rada u Hrvatskoj u kojoj se radna mjesta zatvaraju 2,5 puta brže (izvedeno iz podataka Državnog zavoda za statistiku za 1999. o broju nezaposlenih osoba zbog prestanka rada poduzeća i poslodavca) nego što se otvaraju nova (podaci o broju prijavljenih potreba za radnicima u 1999. godini) ili rješavaju kroz samozapošljavanje nezaposlenih (podaci o zaposlenima u obrtu i slobodnim profesijama za 1999.). Situacija je tim gora što osobe koje se prvi put nađu na tržištu rada imaju iznimno male mogućnosti zapošljavanja, budući da je tržište rada u Hrvatskoj toliko zasićeno da može apsorbirati tek manji dio nove ponude rada, dok veći dio osoba koje su bile

zaposlene i ostale bez posla još dugo vremena ostaju u tom svojstvu. U drugim zemljama tranzicije veći dio nezaposlenih apsorbiran je kroz samozapošljavanje, dok je u Hrvatskoj – zbog visoke cijene kapitala, cijene rada i poreznih opterećenja – dinamika prelaska nezaposlenih u samozaposlene iznimno niska.

Dinamika kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti ukazuje na efikasnost prilagođavanja tržišta rada promjenama u ponudi i potražnji za radom. U većini zemalja središnje i istočne Europe stope rasta nezaposlenosti zadržane su na niskoj razini u odnosu na zemlje OECD-a, ali je istodobno stopa rasta zaposlenosti daleko niža u odnosu na razvijene zemlje, čime je uvjetovan ekspanzivni rast nezaposlenosti u

Tablica 1.

Stope rasta nezaposlenosti prema stopama pada zaposlenosti (1989.–1994.)

Zemlja	Odnos stopa rasta nezaposlenosti i stopa pada zaposlenosti (u%)	Odnos stopa rasta samozapošljavanja i stopa pada zapošljavanja (u %)
Bugarska	0,27	–
Češka	0,23	0,69
Mađarska	0,46	0,18
Poljska	1,11	0,6
Slovačka	0,69	0,24
Estonija	0,13	–
Kazakhstan	0,9	–
Rusija	0,32	–
Ukrajina	0,4	–
Hrvatska	1,57	–

Izvor: Prilagođeno prema W. Rutkowski, *Workers in Transition*, 1995. i *Statistički ljetopis RH*, 1999.

tim zemljama. Izuzetak od tog trenda vidljiv je iz dinamike kretanja nezaposlenosti u Češkoj i Rusiji gdje su stope rasta nezaposlenosti bile niske, dok su stope rasta zaposlenosti zadržane na visokoj razini, čime je dinamika kretanja nezaposlenosti u tim zemljama (do 1993. godine) usporena.

Tablica 2. prikazuje kako je upravo u Češkoj povoljan odnos između rasta zaposlenosti i nezaposlenosti bio glavni razlog zadržavanju niske stope nezaposlenosti do 1993. godine. Jedan od čimbenika koji je uvjetovao nisku nezaposlenost u Češkoj jest i malen udjel zaposlenih u poljoprivredi, kao i brz, ekspanzivan rast sektora usluga (tablice 3 i 4). Osim toga, Češka je uspjela u namjeri ubrzanog restrukturiranja tržišta radne snage i prilagođavanja novim okolnostima, čime je osiguran prijelaz dijela zaposlenih djelatnika iz javnoga u privatni sektor. Istu uspješnu politiku restrukturiranja tržišta radne snage primijenila je i Slovenija u kojoj je, primjerice 1990. godine, u privatnom sektoru bilo zaposleno tek 10% od ukupnog broja zaposlenih, dok je 1994. godine taj udjel porastao na 55%. (Rutkowski, 1995.).

U Hrvatskoj je dinamika nezaposlenosti među najvišima u zemljama tranzicije. Tako je 1992. stopa rasta nezaposlenosti (broj novoprijavljenih radi zapošljavanja) iznosila 4,8%, uz

Tablica 2.

Ulasci i izlasci iz sfere nezaposlenosti u zemljama središnje i istočne Europe

Zemlja	Stopa rasta nezaposlenosti		Stopa rasta zaposlenosti	
	1992.	1993.	1992.	1993.
Bugarska	1,2	0,9	5,8	7,5
Mađarska	1,7	1,5	9,7	6,2
Poljska	0,6	0,7	4,4	4,9
Rumunjska	0,6	0,3	1,3	2,4
Slovačka	0,9	1,2	10,2	8,2
Češka	0,6	0,7	25,1	20,3
Rusija	0,3	0,3	18,2	15,2
Hrvatska	4,8	–5,9	10,4	2,8

Izvor: Prilagođeno prema W. Rutkowski, *Workers in Transition*, 1995. i *Statistički ljetopis RH*, 1999.

pad od –6% u 1993. da bi kasnije dostigla vrijednost od 3,5% u 1998. godini. Dinamika zaposlenosti u Hrvatskoj je isto tako negativna u odnosu na druge zemlje u tranziciji. U 1992. godini odnos između dinamike zaposlenosti i nezaposlenosti bio je u Hrvatskoj nešto povoljniji te je stopa rasta zaposlenosti bila viša od stope rasta nezaposlenosti, tako da je dinamika rasta nezaposlenosti bila nešto sporija u tom razdoblju. Do značajnog pogoršanja tog odnosa došlo je krajem 90-ih godina kada je stopa rasta zaposlenosti opala u odnosu na stopu rasta nezaposlenosti. U zadnjih nekoliko godina priljev nezaposlenosti rastući je i konstantan, dok je priljev zaposlenosti opao, što je uvjetovalo ekspanzivan rast opće stope nezaposlenosti u nas. Može se zaključiti da je to direktna posljedica iznimno niske potražnje za radom.

Glavni čimbenici što su uvjetovali održavanje relativno niske stope nezaposlenosti u Češkoj bili su značajno opadanje participacije radne snage zbog prijevremenog umirovljenja većeg broja osoba, niska zaposlenost u sektoru poljoprivrede i ribarstva, ubrzana ekspanzija novih radnih mjesta u sektoru usluga. Pad zaposlenosti u sektoru poljoprivrede i ribarstva što je zabilježen u većini zemalja u tranziciji, u Češkoj je imao minoran efekt na opće kretanja

Tablica 3.

Udjel zaposlenih u sektoru poljoprivrede u tranzicijskim zemljama

Zemlja	% nezaposl. u poljop. regijama	Nacionalna % nezaposl.	Udjel nezap. u poljop. sektoru	Udjel zaposl. u poljop. u uk. zaposl.
	1992.	1993.	1992.	1990.
Češka	3,6	3,0	8,2	11,8
Bugarska	16,3	15,9	–	18,3
Mađarska	16,1	12,1	15,3	16,1
Poljska	17,1	15,7	10,1	27,6
Rumunjska	11,8	9,2	–	27,6
Slovačka	12,5	10,4	–	15,8
Hrvatska	3	14,8	2,6	3,4

Izvor: Prilagođeno prema W. Rutkowski, *Workers in Transition*, 1995. i *Statistički ljetopis RH*, 1994.

Tablica 4.

Dinamika otvaranja novih radnih mjesta u sektoru usluga u zemljama u tranziciji (udjel u zaposlenosti)

Zemlja	1989.	1993.	Promjena
Češka			
– sektor poljoprivrede	11,9	7,4	–4,5
– sektor industrije	45,3	44,0	–1,3
– sektor usluga	42,8	48,6	5,8
Mađarska			
– sektor poljoprivrede	16,1	10,1	–6,0
– sektor industrije	32,8	35,6	–2,8
– sektor usluga	51,1	54,3	3,2
Slovačka			
– sektor poljoprivrede	25,8	26,5	0,7
– sektor industrije	28,8	24,4	–4,4
– sektor usluga	45,4	49,1	3,7
Hrvatska			
– sektor poljoprivrede	3,4	3,3	–0,1
– sektor industrije	36,2	31,1	–5,1
– sektor usluga	33,5	33,7	0,2

Izvor: Prilagođeno prema W. Rutkowski, *Workers in Transition*, 1995. i *Statistički ljetopis RH*, 1994.

nezaposlenosti, budući da je u tom sektoru udjel zaposlenosti ionako bio nizak.

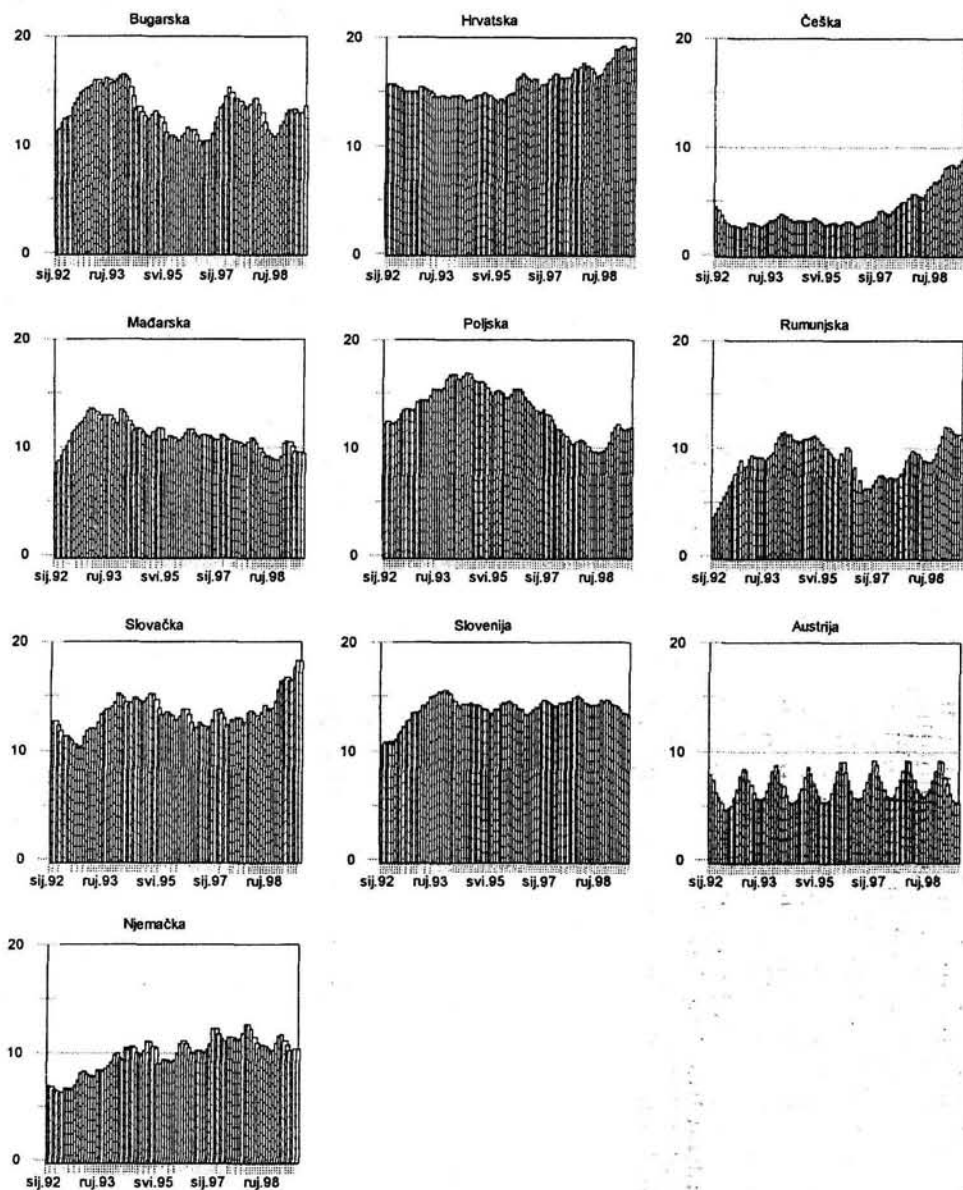
Komparirajući istovjetne pokazatelje i za Hrvatsku, vidljivo je da je i Hrvatska imala nizak udjel zaposlenih u sektoru poljoprivrede, uz istodobno prijevremeno umirovljenje značajnog dijela radne snage, kao i u Češkoj. Na sek-

tor usluga i prije ulaska Hrvatske u procese tranzicije otpadao je velik udio zaposlenosti (što je vidljivo iz tablice 4.), s daljnjim rastom zaposlenosti i nakon ulaska u procese tranzicije.

Dinamika kretanja nezaposlenosti u zemljama tranzicije prikazana u slici 2. upućuje na značajnu ekspanziju nezaposlenosti u tim zem-

Slika 2.

Kretanje nezaposlenosti u zemljama u tranziciji 1992.–1999.

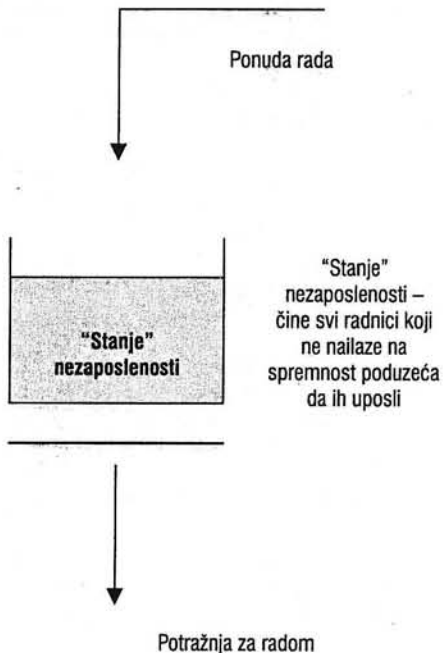
Izvor: Hrvatska narodna banka, 2000.

ljama, s tim da je najveća ekspanzija nezaposlenosti registrirana upravo u Hrvatskoj a najmanja u Češkoj.

Iz slike 3. zapažamo da je stanje nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama bilo generirano nerazmjerom između ponude rada i potražnje za radom na tržištu rada te svim drugim čimbenicima (makroekonomska neusklađenost) što su doveli do akumuliranja stanja nezaposlenosti.

Slika 3.

Mehanizam generiranja nezaposlenosti na tržištu rada

Izvor: Prilagođeno prema Roger E. A. Farmer, *Macroeconomics*, 1999., str. 142.

Svi ovi čimbenici, promatrani zajedno, imali su velik utjecaj na kretanje potražnje i ponude na tržištu rada.

PRIRODA NEZAPOSLENOSTI I DETERMINANTE POTRAŽNJE ZA RADOM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Priroda nezaposlenosti u Hrvatskoj prije svega leži u sferi proizvodnje i makroekonomske disproporciji, a neposredni joj uzroci leže u jazu između pravodobnosti i svrsishodnosti

uvođenja makroekonomskih mjera. Prve greške hrvatske makroekonomske politike javljaju se već u stabilizacijskom programu iz 1993. godine, koji je u sebi sadržavao samo stabilizacijsku ali ne i razvojnu komponentu. Greška je proizašla iz uvjerenja nosilaca ekonomske politike da se već samom stabilizacijom gospodarstva otvaraju vrijednosti i ekonomska pravila tržišnoga gospodarstva, te da je makroekonomska stabilizacija nužan ali i dovoljan uvjet za prijelaz u tržišno gospodarstvo. Greška se, nažalost, višestruko ispoljila u sadašnjoj recesiji i postupnim narušavanjem makroekonomske stabilnosti. Može se reći da je stabilizacijskim programom iz 1993. godine izabrana formula "recesija sutra" za "stabilizaciju danas". U sferi fiskalne politike nije se ostvarila fiskalna disciplina i stabilizacija te racionalno utvrđivanje prioriteta javne potrošnje. Posljedica toga jest rastuća javna potrošnja što je u prošlim nekoliko godina rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 12%, zanemarujući pritom pravilo "troši koliko proizvođaš ili ostvaruješ". Porezna je reforma u mnogočemu bila uspješna, osim u onom dijelu u kojem je fiskalna politika sebi podredila poreznu reformu i odlučila se na uvođenje PDV-a, kako bi pokrila javnu potrošnju za koju se znalo da će biti nepokrivena iz dotadašnje strukture javnih prihoda. Nositelji ekonomske politike odlučili su strukturnu poreznu reformu podrediti ciljevima punjenja proračuna i zadovoljavanja neprimjerene javne potrošnje te uvesti PDV za koji u tom trenutku hrvatsko gospodarstvo nije bilo spremno, a što najbolje pokazuje nagli prekid pozitivnih trendova iz 1994.–1997. u 1998. godini, kada je PDV i uveden. Obilježja nezaposlenosti u Hrvatskoj kombinacija su više čimbenika, i to ne samo makroekonomskih disproporcija, pa je ona složene naravi. Složena narav nezaposlenosti u Hrvatskoj proizlazi iz disproporcije između agregatne ponude i potražnje na tržištu rada, nedostatka agregatne potražnje za proizvodima i uslugama, te niske kupovne moći, nelikvidnosti na financijskom tržištu i unutarnjega duga (27 milijardi kuna u 2000. godini), kao i restriktivne fiskalne politike.

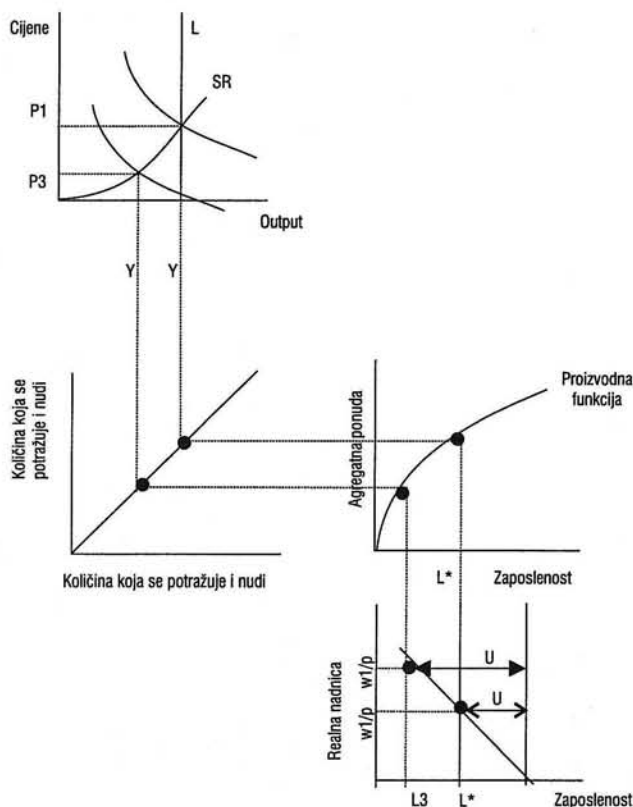
Jedan od razloga porasta nezaposlenosti u Hrvatskoj tijekom desetljeća tranzicije, osim egzogenih okolnosti poput rata, gubitka tržišta i sl., ogleda se i kroz neravnomjeran odnos između dinamike zatvaranja radnih mjesta u

(danas) javnom sektoru i dinamike otvaranja radnih mjesta u novoosnovanim, danas privatnim poduzećima. Proces privatizacije u Hrvatskoj doveo je do predstečajnog stanja velik broj tvrtki koje su zapošljavale veći dio radne snage. Očekivalo se da će se gubitak radnih mjesta kompenzirati kroz otvaranje novih radnih mjesta u malim i srednjim poduzećima u privatnom vlasništvu. Nažalost, to se nije ostvarilo. U uvjetima nepovoljnoga makroekonomskog okruženja, previsoke cijene kapitala, previsokoga fiskalnog opterećenja, visoki početni i minimalni troškovi proizvodnje/usluga postali su prepreka stimulativnom impulsu zapošljavanja karakterističnom za mala i srednja poduzeća. Navedeni poslovni uvjeti diktiraju poduzetnicima da glavninu svojih prihoda troše na osiguranje normalnoga, proizvodnog/uslužnog ciklusa – materijale, robe, usluge

(60%) i podmirenje fiskalnoga (porezi i doprinosi) i financijskog opterećenja (15%) (kamate i povrat kredita). Na troškove zapošljavanja/nadnica otpada tek 5% ukupnih izdataka poduzetnika. S takvom troškovnom strukturom na razini gospodarstva, samo oni poduzetnici koji imaju u potpunosti čistu financijsku situaciju (kreditna i druga zaduženja) i takvu proizvodnu/uslužnu djelatnost koja ne iziskuje visoke troškove (trgovina), mogu poticati zapošljavanje. Nažalost, takvih je u hrvatskom gospodarstvu vrlo malo i uglavnom su to mala poduzeća koja ne mogu potaknuti zapošljavanje širih razmjera. Efekti pada agregatne kupovne moći i potražnje, uvjetovani kontrakcijom raspoložive kupovne moći, prihoda u sektoru kućanstava i tvrtki u Hrvatskoj, vidljivi su iz slijedećeg prikaza.

Slika 4.

Utjecaj pada agregatne potražnje na kretanje nezaposlenosti

Izvor: R. E. A. Farmer, *Macroeconomics*, 1999., str. 155.

Pad agregatne potražnje za dobrima i uslugama sektora kućanstava i poduzeća danas je već činjenica. Nakon 1998. godine, kada je ostvaren visok proračunski suficit, monetarna i fiskalna presija prema slobodnim sredstvima kućanstava i tvrtki imala je za posljedicu pad potražnje u tim sektorima. Pad potražnje u sektoru poduzetnika bio je uvjetovan sve većim zaduživanjem države i njezinim neplaćanjem dugova, prolongiranjem prosječnog vremena naplate potraživanja (što u prosjeku iznosi 110 dana) i općim zastojem u cirkulaciji obrtnog kapitala, a time i trgovinskom ciklusu ostalim gospodarskim subjektima na tržištu (vidjeti *Statističke informacije* Zavoda za platni promet o financijskim rezultatima poslovanja poduzetnika za 1999. godinu). U prilog ovoj tezi govori i podatak da je vrijednost zaliha 31. prosinca 1998. godine dosizala čak 38,8 milijardi kuna. Kada je o sektoru kućanstava riječ, neelastičnost nadnica prema dolje, praćena padom potražnje, za posljedicu je imala pad zaposlenosti u proizvodnje. Takav je trend bio praćen pritiskom na nadnice prema gore, što je za rezultat imalo značajan porast nadnica u Hrvatskoj tijekom prošle godine. Iz slike 4. vidljivo je da je kontrakcija novčane ponude prema smjernicama stabilizacijskog programa iz 1993. godine dovela do pada agregatne potražnje. Pad agregatne potražnje bio je praćen padom cijena, što je i bio jedan od temeljnih ciljeva spomenutog programa. Pad potražnje za posljedicu je imao i pad ponude, to jest proizvodnje, što je vidljivo iz grafa c. Uz tu razinu proizvodnje, porast nezaposlenosti bio je neminovan, bio je praćen i porastom realnih nadnica w_1/p_3 . Struktura izdataka poduzetnika dokazuje da su fiskalna i financijska opterećenja poduzetnika bila takva da ne dopuštaju daljnju ekspanziju proizvodnje, a time i zapošljavanja, zbog visokih startnih troškova proizvodnje u obliku izdataka za materijal, robu i usluge. U strukturi izdataka poduzetnika na fiskalne troškove (PDV, porez na dobit, porezi i doprinosi na dohodak) i financijske troškove (povrat kredita i pozajmice, kamata) otpada visokih 15%, dok primjerna na troškove nadnica otpada svega 5,2% (*Statistički ljetopis RH*, 2000). To znači da iz svojih redovitih prihoda poduzetnici uglavnom mogu podmiriti samo troškove materijala, robe i usluga, zajedno s fiskalnim i financijskim troškovima, te da za cilj imaju isključivo osiguranje kakvog – takvog reproduktivnog ciklusa, bez primisli o do-

datnom povećanju proizvodnje i zapošljavanja. Iz navedenoga se može zaključiti da hrvatski poduzetnički sektor muči tzv. "Schumpeterevo prokletstvo". Bez inovacija proizvoda/usluga ili novih tehnoloških dostignuća nema poduzetničkog profita i zapošljavanja. Vlada će moći osigurati ekspanziju zaposlenosti samo na način da, s jedne strane, poduzetnike oslobodi visokih fiskalnih opterećenja, banke oslabe svoj financijski stisak na poduzeća, a da s druge strane poduzetnici napuste jednostavan reproduktivni ciklus i okrenu se potpuno novim, tehnološki potpunijim proizvodnim ciklusima. No, postavlja se pitanje koje su to tvrtke i poduzetnici koji bi sudjelovali u procesu stvaranja novih radnih mjesta u Hrvatskoj? Prema veličini poduzetnika, u velikim je tvrtkama u Hrvatskoj zaposleno oko 45,1% djelatnika, u srednje velikima zaposlenih je 23,4%, a u malima 31,5%. Mala poduzeća jedina su koja uspijevaju ostvariti pozitivan konsolidirani financijski rezultat dok velika i srednja poduzeća ostvaruju negativan financijski rezultat. Mali su poduzetnici oni koji u današnjim uvjetima imaju vodeću ulogu u procesima stvaranja novih radnih mjesta u Hrvatskoj, dok su procesi gašenja radnih mjesta najveći u velikim poduzećima. Mala se poduzeća najuspješnije nose s financijskim teškoćama i fiskalnim opterećenjima upravo zbog toga što su donekle svoj proizvodni proces prilagodili potrebama tržišta i suvremenim uvjetima poslovanja.

No, promotrimo utjecaj ekonomskih agregata na potražnju za radom. Analize veza i odnosa između ovih ekonomskih agregata pratit ćemo kroz model potražnje za radom. Empirijska analiza putem modela dat će odgovore na neka pitanja kao što su: kako se promjene u nekim od ekonomskih agregata odražavaju na potražnju za radom u Hrvatskoj? Koji je transmisijski mehanizam i veza putem koje ekonomski agregati djeluju na potražnju za radom? Kako se potražnja za radom odnosi prema troškovima nadnica, proizvodnosti, tečaju?

Empirijska analiza koristi podatke o inflaciji, tečaju, proizvodnosti rada, kapitalnoj opremljenosti, potražnji za radom, vanjskotrgovinskoj razmjeni, nadnicama, bruto domaćem proizvodu, industrijskoj proizvodnji i stečajevima u razdoblju 1960.–1998. (izračunato prema podacima iz Penn World Table). Detaljna analiza potražnje za radom trebala bi pružiti uvid u determinante potražnje za radom u Hrvatskoj, točnije, uputili na čimbenike o kojima po-

tražnja za radom najviše ovisi. Model potražnje za radom u Hrvatskoj predstavljen je varijablom potražnje za radom u odnosu na ostale varijable modela, kao i samu potražnju za radom u prošlosti. Model potražnje za radom u Hrvatskoj iskazuje se kao VAR-model (*vector autoregression model*)

$$y_t = m + A_1 y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

gdje je

y_t = vektor stupac k različitih varijabli

m = vektor konstanti

ε_t = vektor bijeli šum proces (white noise) (J. Johnston, J. Dinardo, 1997.).

Otuda je svaka varijabla VAR-modela iskazana kao linearna kombinacija *lagiranih* vrijednosti same varijable i ostalih varijabli u modelu. VAR model potražnje za radom u Hrvatskoj prikazan je kao linearni stohastički sustav 10 varijabli, to jest potražnja za radom jednaka je

y_t = nadnice, nez, cost, cpi, proizvodnost, koeficijent, oprema, tečaj, oluja,

gdje je:

y_t = broj nezaposlenih,

nadnice = verižni indeksi realnih nadnica,

nez = nezaposlenost,

cost = udio rada/nadnica u GDP-u,

cpi = indeksi troškova života,

proizvodnost = verižni indeksi industrijske proizvodnje,

koeficijent = koeficijent pokriva uvoza izvozom,

oprema = verižni indeksi proizvodnje sredstava za rad,

tečaj = tečaj HKN/\$,

oluja = *dummy* varijabla rata (1991.–1995.).

Model polazi od hipoteze da je potražnja za radom u Hrvatskoj linearna kombinacija stacionarnih varijabli modela i ε . Stacionarnost vremenskih serija potražnje za radom u Hrvatskoj implicira uvjet

$$E(y_t) = \mu \quad (2)$$

da sve serije imaju konstantnu aritmetičku sredinu, varijancu i kovarijancu neovisne o vremenu t (H. Lutkepohl, 1993.). Stacionarnih vremenskih serija, modela, u cjelosti je izvršena primjenom testova stacionarnosti: Dickey-Fuller testa, Augmented Dickey-Fuller testa i Phillips-Perron testa (vidjeti tehnički dodatak).

Statistička i ekonometrijska ispravnost modela vidljiva je iz tehničkog dodatka, zbog čega se i izvedeni statistički zaključci mogu smatrati vjerodostojnima. Iz modela je razvidno da je promjenama u vrijednosti varijabli modela protumačeno oko 74% kretanja promjena u varijabli nezaposlenosti. U promatranom razdoblju 1960.–1998. godine najveći utjecaj na promjene u broju nezaposlenih u Hrvatskoj imale su promjene tečaja, inflacije, nadnica i udjela rada u GDP-u. Manje značajan utjecaj, iako prisutan, imale su promjene u razini proizvodnosti rada, dinamika ulaganja u tehnologije i proizvodnju stalne imovine, vanjskotrgovinska kretanja promatrana kroz koeficijent pokriva uvozom, kao i ratna razaranja. Utjecaj pojedinih varijabli na kretanje nezaposlenosti u nas analiziran je kroz dva vremenska *laga* – vremenski presjek od dvije godine, unutar kojih se efekti varijabli modela odražavaju na nezaposlenost. Ovaj nam model pruža i uvid u neke zanimljivosti vezane uz kretanje nezaposlenosti. Porast nadnica negativno je povezan sa nezaposlenošću u Hrvatskoj, što je suprotno očekivanjima o ekonomskom odnosu između tih dviju varijabli. Tako je, u promatranom razdoblju, porast nadnica u visini od 1% u prosjeku bio praćen padom broja nezaposlenih za 194 nezaposlena. Razlog tome leži u činjenici da su u nas utjecaji promjena visine nadnica cikličke naravi. U roku do 2 godine, posljedice promjena razine nadnica utječu na smanjenje stope nezaposlenosti, iako u manjem obimu, da bi nakon druge godine ukupni efekti promjene nadnica na nezaposlenost bili negativni, to jest promjene nadnica nakon dvije godine dovode do porasta nezaposlenosti.

Utjecaj tečaja HKN/\$ na kretanje broja nezaposlenih vrlo je indikativan i očit je primjer tzv. "efekta bumeranga" u ekonomiji. Deprecijacija/devalvacija tečaja HKN prema \$ u prvoj bi godini imala pozitivan efekt na smanjenje broja nezaposlenih za 31.479, no već bi u slijedećoj godini posljedice promjene tečaja dovele do ponovnog porasta nezaposlenosti za 16.359. Iz ovoga se može zaključiti da su učinci promjene tečaja u promatranom razdoblju u dugom roku uvijek bili negativni, a pritom je deprecijacija/devalvacija tečaja bila praćena porastom nezaposlenosti u hrvatskom gospodarstvu. Ovu bi činjenicu trebali dobro ispitati zagovornici buduće deprecijacije/devalvacije kune. Posljedice rasta cijena na nezaposlenost u Hrvatskoj

suprotne su onima u razvijenim zemljama i načelima Phillipsove teorije. Porast inflacije u Hrvatskoj uvijek je bio praćen porastom broja nezaposlenih. Intenzitet porasta nezaposlenosti uvjetovan je intenzitetom rasta cijena, tako da posljedice inflacije na nezaposlenost variraju između 15 i 70 nezaposlenih na postotni porast razine cijena. Rast troškova nadnica u GDP-u obrnut je utjecaju porasta nadnica, ali je ipak puno jači. Pritom se prosječan rast nezaposlenosti, kao posljedica porasta nadnica za 1%, kreće između rasta nezaposlenosti od 2.911 nezaposlenih u prvoj godini i pada nezaposlenih od 1.868 u drugoj godini. Zanimljivo je primijetiti da su važne ekonomske kategorije, kao što su proizvodnost rada, ulaganja u opremu i vanjskotrgovinska razmjena, imale tek minoran učinak na promjene u trendu nezaposlenosti hrvatskoga gospodarstva. Nad ovom bi se činjenicom morali zamisliti zagovornici poticanja izvoza kroz deprecijaciju tečaja i očekivanom porastu zaposlenosti koji bi se ostvario takvom ekonomskom politikom.

Iz cijelosti modela zamjetno je da je nezaposlenost u Hrvatskoj uglavnom povezana s monetarnom sferom i sferom proizvodnje – cijenama *inputa*, troškovima proizvodnje, politikom tečaja, kamatnih stopa te ponude novca. Zbog niskog intenziteta ulaganja u opremu i tehnologiju, proizvodnost rada i inovacije u takvim okolnostima nisu mogle imati značajniji utjecaj na kretanje zaposlenosti.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na temelju istraživanja hrvatskoga gospodarstva u razdoblju 1960.–1998. možemo us-

tvrditi da je trend nezaposlenosti u nas bio uvjetovan promjenama u razini cijena, strukturi BDP-a s obzirom na udjele kapitala i rada, promjenama nadnica i politikom tečaja. Prema intenzitetu najjači je utjecaj politike tečaja, a zatim slijede promjene udjela rada u BDP-u, nadnicama te inflaciji. Iz navedenoga proizlazi zaključak da je nezaposlenost u Hrvatskoj uglavnom uvjetovana troškovima proizvodnje (cijenom *inputa*) i politikom tečaja. Ekspanzivna tečajna politika u promatranom je razdoblju imala za posljedicu porast troškova proizvodnje i cijene proizvoda, praćen padom agregatne potražnje i porastom nezaposlenosti. S druge strane, izvozna politika i orijentacija u promatranom razdoblju nisu imale značajan utjecaj na kretanje nezaposlenosti. Ista je situacija bila i s kretanjem proizvodnosti rada i ulaganjem u opremu. Možemo zaključiti da je u Hrvatskoj intenzitet ulaganja u tehnologiju, znanost i opremu bio neprimjereno nizak, što je posljedično pridonijelo da je zaposlenost tek jednim dijelom uvjetovana ulaganjima u tehnologiju i opremu, te proizvodnošću rada. U takvim okolnostima i izvozna orijentacija Hrvatske nije mogla imati značajan utjecaj na zapošljavanje. Zbog navedenoga, nezaposlenost je u nas uglavnom diktirana promjenama razine cijena, inflacijom očekivanja i promjenama tečaja. Posljedice deprecijacije/devalvacije tečaja valute uvijek su imale (i imaju) značajan utjecaj na porast nezaposlenosti, što ne govori u prilog sadašnjim zagovornicima deprecijacije tečaja kune. Rješenje problema nezaposlenosti valja tražiti u sferi proizvodnje – cijenama *inputa*, zastarjelosti proizvodnog procesa, a ne u sferi politike tečaja i izvoza.

LITERATURA

- Bean, C. R. (1994.) *The Role of Demand Management Policies in Reducing Unemployment*. A Symposium Sponsored by the Federal Reserve Bank of Kansas City "Reducing Unemployment: Current Issues and Policy Options".
- Bilsen, V., Konings, J. (1997.) *Job Creation, Job Destruction and Growth of Newly Established, Privatized and State-Owned Enterprise in Transition Economies*. The William Davidson Institute, Working Paper 106.
- Boeri, T. (1997.) *What Can We Learn from the Experience of Transitional Economies with Labour Market Policies?*. The William Davidson Institute, Working Paper 62.
- Farmer, R. E. A. (1999.) *Macroeconomics*. McGraw Hill.
- Garibaldi, P., Brixiova, Z. (1997.) *Labor Market Institutions and Unemployment Dynamics in Transition Economies*. IMF Working Paper.
- Haltiwanger, J., Vodopivec, M. (1999.) *Gross Worker and Job Flows in a Transition Economy. An Analysis of Estonia*. World Bank Working Paper.
- Korosi, B. (1997.) *Labour Demand During Transition in Hungary*. The William Davidson Institute, Working Paper 116.
- Lewis, P. E. T. (1998.) *The Elasticity of Demand for Labour*. Murdoch University Working Paper.
- Lubyova, M., Van Ours, J. C. (1997.) *Jobs from Active Labour Market Policies and Their Effects on Slovak Unemployment*. The William Davidson Institute, Working Paper 112.
- Lutkepohl, H. (1993.) *Introduction to Time Series Analysis*. Springer-Verlag.
- Nesporova, A. (2000.) Zaposlenost i politika tržišta rada u tranzicijskim gospodarstvima, *Revija za socijalnu politiku* 7(2):183–196.
- Kerovec, N. (1999.) Kako mjeriti nezaposlenost, *Revija za socijalnu politiku* 6(3–4):259–268.
- Ortona, G. (1998.) *Una Politica di emergenza contro la disoccupazione semplice, efficace e quasi efficiente*. Department of Public Policy and Public Choice "Polis".
- Program nacionalne politike zapošljavanja (1998.) *Revija za socijalnu politiku* 5(1).
- Rutkowski, M. (1995.) *Workers in Transition*. World Development Report Working Paper.
- Statistički Ljetopisi Republike Hrvatske* (odgovarajuće godine) Zagreb: Državni zavod za statistiku.

TEHNIČKI DODATAK UZ EKONOMETRIJSKI MODEL

(izračunato primjenom RATS 4.20. software)

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A
UNIT ROOT IN DNEZ

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 1
Minimum BIC at lag: 1

Augmented Dickey-Fuller t-test with 1 lags: -4.5568
1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 1 lags: -45.6379

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
5775.42101 1.9366

Joint test of a unit root and no constant: 10.3826

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
DNADNICE

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 0
Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -8.9691
1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -51.5838

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
-0.36295 -0.1211

Joint test of a unit root and no constant: 40.2221

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
DSTECAJ

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 2
Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -4.2376
1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -25.3159

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
2082.80926 0.7466

Joint test of a unit root and no constant: 8.9820

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
DCOST

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 0
Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -6.2957
1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -39.3841

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
0.17855 0.6526

Joint test of a unit root and no constant: 19.8680

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN DCPI

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 2
Minimum BIC at lag: 1

Augmented Dickey-Fuller t-test with 1 lags: -8.6313

1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 1 lags: -162.5429

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:

-0.32540 -0.0064

Joint test of a unit root and no constant: 37.2494

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
DPROIZVODNOST

- * Using data from 1960:01 to 1998:01
- * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
- * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria

Minimum AIC at lag: 0
Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -7.7081

1% 5% 10%
-3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -46.5680

1% 5% 10%
-18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:

0.20410 0.2946

Joint test of a unit root and no constant: 29.7077

1% 5% 10%
7.06 4.86 3.94

.....
 TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
 DPOTRAZNA
 * Using data from 1960:01 to 1998:01
 * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
 * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria
 Minimum AIC at lag: 0
 Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -6.2724
 1% 5% 10%
 -3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -39.1723
 1% 5% 10%
 -18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
 -887.82044 -0.1441

Joint test of a unit root and no constant: 19.6727
 1% 5% 10%
 7.06 4.86 3.94

.....
 * TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
 DKOEFLJENT
 * Using data from 1960:01 to 1998:01
 * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
 * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria
 Minimum AIC at lag: 0
 Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -6.9876
 1% 5% 10%
 -3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -43.1198
 1% 5% 10%
 -18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
 -1.01241 -0.4740

Joint test of a unit root and no constant: 24.4136
 1% 5% 10%
 7.06 4.86 3.94

.....
 TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
 DOPREMA
 * Using data from 1960:01 to 1998:01
 * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
 * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria
 Minimum AIC at lag: 0
 Minimum BIC at lag: 0

Augmented Dickey-Fuller t-test with 0 lags: -7.0387
 1% 5% 10%
 -3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 0 lags: -42.6945
 1% 5% 10%
 -18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
 -0.19962 -0.1429

Joint test of a unit root and no constant: 24.8326
 1% 5% 10%
 7.06 4.86 3.94

.....
 TESTING THE NULL HYPOTHESIS OF A UNIT ROOT IN
 DTECAJ
 * Using data from 1960:01 to 1998:01
 * Choosing the optimal lag length for the ADF regression
 * using the BIC model selection criterion.

Model Selection Criteria
 Minimum AIC at lag: 4
 Minimum BIC at lag: 1

Augmented Dickey-Fuller t-test with 1 lags: -4.6623
 1% 5% 10%
 -3.58 -2.93 -2.60

Augmented Dickey-Fuller Z-test with 1 lags: -47.7433
 1% 5% 10%
 -18.9 -13.3 -10.7

Coefficient and T-Statistic on the Constant:
 0.14733 1.3493

Joint test of a unit root and no constant: 10.8710
 1% 5% 10%
 7.06 4.86 3.94

Testovi dimenzije VAR-a

FPE	AIC	HQ	SC	
1	2.29393e+019	44.06735	45.04970	46.85380
2	8.25232e+017	40.15873	42.12385	45.78902
3	6.98497e+015	33.11989	36.06520	41.65209
4	0.00000	NA	NA	NA
5	6.64097e-168	-383.34409	-378.46138	-368.83250
6	3.40309e-117	-256.66766	-250.83746	-239.07883

Dependent Variable DNEZ – Estimation by Least Squares
Annual Data From 1963:01 To 1998:01

Usable Observations	36	Degrees of Freedom	17
Centered R**2	0.871177	R Bar **2	0.734775
Uncentered R**2	0.887386	T x R**2	31.946
Mean of Dependent Variable		6401.611111	
Std Error of Dependent Variable		17112.599826	
Standard Error of Estimate		8812.983260	
Sum of Squared Residuals		1320367457.0	
Durbin-Watson Statistic		2.093358	

Variable	Coeff	Std Error	T-Stat	Signif
1. DNEZ{1}	0.64759	0.19941	3.24754	0.00473692
2. DNEZ{2}	-0.07572	0.22419	-0.33774	0.73969334
3. DNADNICE{1}	-194.36322	264.78278	-0.73405	0.47292317
4. DNADNICE{2}	-444.06274	220.24831	-2.01619	0.05986411
5. DCOST{1}	2911.35283	1419.26929	2.05130	0.05597467
6. DCOST{2}	-1868.33828	1633.51834	-1.14375	0.26857749
7. DCPI{1}	14.90768	12.75604	1.16868	0.25866190
8. DCPI{2}	69.13120	16.05696	4.30537	0.00047940
9. DPROIZVODNOST{1}	-623.35142	761.24800	-0.81885	0.42420027
10. DPROIZVODNOST{2}	579.98407	655.98554	0.88414	0.38895324
11. DKOEFICIJENT{1}	-251.13752	154.12235	-1.62947	0.12160181
12. DKOEFICIJENT{2}	-209.91818	156.92468	-1.33770	0.19861599
13. DOPREMA{1}	12.78364	359.72528	0.03554	0.97206532
14. DOPREMA{2}	-222.05774	335.52183	-0.66183	0.51695297
15. DTECAJ{1}	-31478.87765	10801.13776	-2.91440	0.00966292
16. DTECAJ{2}	16359.04283	8291.49715	1.97299	0.06498357
17. OLUJA{1}	-3728.87327	18418.51727	-0.20245	0.84196616
18. OLUJA{2}	35458.22798	16050.85787	2.20912	0.04117889
19. Constant	479.63849	2026.78177	0.23665	0.81575611

F-Tests, Dependent Variable DNEZ

Variable	F-Statistic	Signif
DNEZ	5.3764	0.0155138
DNADNICE	2.1360	0.1487447
DCOST	2.4987	0.1118551
DCPI	9.2986	0.0018698
DPROIZVODNOST	1.6854	0.2149095
DKOEFICIJENT	2.2119	0.1400179
DOPREMA	0.2676	0.7684026
DTECAJ	6.0551	0.0103376
OLUJA	2.7827	0.0900634

Summary

THE FACTORS OF LABOUR DEMAND AND
THE NATURE OF UNEMPLOYMENT IN CROATIA

Marinko Škare

Macroeconomic and structural imbalances visible in budget deficits and debt, under-financed pension and social security programmes, state subsidies to inefficient enterprises, along with the overcontrolled and overregulated markets of goods, services and labour, are the primary sources of the significant rise in unemployment in the OECD countries. During the transition from a planned to a market economy, countries in transition registered significant job reallocation from the state sector to the poorly established and risky private sector. This caused a consistent loss of jobs in the state sector as a consequence of the "bad" privatisation process and the unsuccessful attempt to transfer newly unemployed persons to the private sector. Labour demand factors that have mostly influenced unemployment in Croatia are inflation, capital-labour relations and exchange rates. Technology and investments in equipment and exports have not had a significant influence on the demand for labour in Croatia as a consequence of low efforts in R&D activities during the period from 1960 to 1998.

Key words: unemployment, labour demand, Philips curve, labour market, inflation.